

**Конвенція
про поліпшення долі поранених,
хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії,
зі складу збройних сил на морі
(укр/рос)**

Статус Конвенції див. ([995_c23](#))

{ Конвенцію ратифіковано із застереженнями Указом ПВР УРСР
([114а-03](#)) від 03.07.54 }

{ Додаткові протоколи див.
([995_199](#)) від 08.06.77
([995_200](#)) від 08.06.77
([995_с74](#)) від 08.12.2005 }

{ Про зняття застережень див. Закон
N 3413-IV ([3413-15](#)) від 08.02.2006 }

Дата підписання: 12.08.1949
Дата підписання від імені України: 12.12.1949
Дата ратифікації Україною: 03.07.1954
Дата набрання чинності для України: 03.01.1955

Офіційний переклад

Нижчепідписані Вповноважені Урядів, представлених на Дипломатичній конференції, яка проходила в Женеві з 21 квітня до 12 серпня 1949 року з метою перегляду 10-ї Гаазької конвенції від 13 жовтня 1907 року про адаптування до морської війни принципів Женевської конвенції 1906 року ([995_649](#)), домовилися про таке:

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1

Високі Договірні Сторони зобов'язуються за всіх обставин дотримуватися та забезпечувати дотримання цієї Конвенції.

Стаття 2

На додаток до положень, які набувають чинності в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни.

Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території однієї з Високих Договірних Сторін, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.

Хоча одна з держав, між якими існує конфлікт, може й не бути стороною цієї Конвенції, держави, які є сторонами цієї Конвенції, залишаються зобов'язаними нею в їхніх взаємовідносинах. Більше того, вони є зобов'язаними Конвенцією стосовно зазначеної держави, якщо остання визнає та застосовує її положення.

Стаття 3

У разі збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру й виникає на території однієї з Високих Договірних

Сторін, кожна зі сторін конфлікту зобов'язана застосовувати, як мінімум, такі положення:

1) За будь-яких обставин гуманно ставитися до осіб, які не беруть безпосередньої участі в бойових діях, у тому числі до тих осіб зі складу збройних сил, що склали зброю, а також тих, хто припинив участь у бойових діях у зв'язку з хворобою, пораненням, затриманням чи з будь-якої іншої причини, без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, релігії чи віросповідання, статі, походження чи майнового стану чи за іншими аналогічними ознаками. Із цією метою забороняються зараз і надалі будь-коли та будь-де такі дії стосовно зазначених вище осіб:

a) насилля над життям й особистістю, зокрема всі види вбивств, калічення, жорстоке ставлення, тортури та катування;

b) захоплення в заручники;

c) наруга над людською гідністю, зокрема образливе та принизливе ставлення;

d) засудження та застосування покарання без попереднього судового рішення, винесеного судом, який створено належним чином і який надає судові гарантії, визнані цивілізованими народами як необхідні.

2) Підбирати поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії.

Безстороння гуманітарна організація, така як Міжнародний комітет Червоного Хреста, може запропонувати свої послуги сторонам конфлікту.

Крім того, сторони конфлікту повинні шляхом укладення спеціальних угод докладати зусиль з метою введення в дію всіх або частини інших положень цієї Конвенції.

Застосування попередніх положень не впливає на правовий статус сторін конфлікту.

Стаття 4

У випадку воєнних дій між сухопутними та морськими силами сторін конфлікту положення цієї Конвенції застосовують лише стосовно сил, які знаходяться на судах.

Сили, висаджені на берег, негайно підпадають під дію положень Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях ([995_151](#)) від 12 серпня 1949 року.

Стаття 5

Нейтральні держави застосовують положення цієї Конвенції за аналогією стосовно поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного та духовного персоналу, який належить до збройних сил сторін конфлікту й стосовно прийнятих або інтернованих на їхній території, а також стосовно знайдених померлих.

Стаття 6

Крім угод, які спеціально передбачені статтями 10, 18, 31, 38, 39, 40, 43 та 53, Високі Договірні Сторони можуть укладати інші спеціальні угоди з усіх питань, які, на їхню думку, доцільно

врегулювати окремо. Жодна спеціальна угода не повинна ні погіршувати становища хворих, поранених та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного і духовного персоналу, відповідно до цієї Конвенції, ні обмежувати надані їм цією Конвенцією права.

Хворі, поранені та особи, які зазнали корабельної аварії, так само як медичний і духовний персонал продовжують користуватися привілеями цих угод протягом усього часу застосування до них Конвенції, крім випадків, в яких зазначені вище або укладені угоди містять чіткі положення, що їй суперечать, а також крім випадків, в яких та чи та сторона конфлікту вживає стосовно них більш сприятливих заходів.

Стаття 7

Поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії, так само як медичний і духовний персонал, за жодних обставин не можуть відмовлятися частково або повністю від прав, гарантованих їм цією Конвенцією та спеціальними угодами, зазначеними в попередній статті, якщо такі будуть.

Стаття 8

Ця Конвенція застосовується за сприяння та під контролем держав-покровительок, на які покладено обов'язок охороняти інтереси сторін конфлікту. Із цією метою держави-покровительки можуть крім свого дипломатичного та консульського персоналу призначати делегатів із числа своїх громадян або громадян інших нейтральних держав. Призначення цих делегатів підлягає схваленню державою, в якій вони будуть виконувати свої обов'язки.

Сторони конфлікту сприяють, наскільки це максимально можливо, роботі представників чи делегатів держав-покровительок.

Представники чи делегати держав-покровительок за будь-яких обставин не повинні виходити за рамки своєї місії, визначеної цією Конвенцією. Вони, зокрема, повинні враховувати нагальні потреби безпеки держави, в якій вони виконують свої функції. Їхня діяльність може бути обмежена лише як винятковий і тимчасовий захід, коли це вважається за необхідне у зв'язку з нагальними військовими потребами.

Стаття 9

Положення цієї Конвенції не перешкоджають гуманітарним діям, які може здійснювати Міжнародний комітет Червоного Хреста чи будь-яка інша безстороння гуманітарна організація для захисту поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичного та духовного персоналу й для надання їм допомоги за згодою заінтересованих сторін конфлікту.

Стаття 10

Високі Договірні Сторони можуть будь-коли домовитися довірити будь-якій організації, яка дає всі гарантії безсторонності й дієвості, обов'язки, що покладаються цією Конвенцією на державу-покровительку.

Якщо на поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, або медичний і духовний персонал не поширюється або перестала поширюватися з будь-яких причин діяльність держави-покровительки або організації, зазначеної в першому абзаці, то держава, під владою якої знаходяться особи, що

перебувають під захистом, звертається з проханням до нейтральної держави або зазначеної організації взяти на себе функції, які, відповідно до цієї Конвенції, виконує держава-покровителька, призначена сторонами конфлікту.

Якщо захист не можна організувати належним чином, то держава, що затримує осіб, які перебувають під захистом, звертається з проханням до гуманітарної організації, наприклад Міжнародного комітету Червоного Хреста, або приймає її пропозицію взяти на себе виконання гуманітарних функцій, які держави-покровительки виконують згідно із цією Конвенцією, за умови дотримання положень цієї статті.

Будь-яка нейтральна держава чи будь-яка організація, яку запросила заінтересована держава, або яка сама пропонує свої послуги для цих цілей, повинна діяти з усвідомленням відповідальності перед стороною конфлікту, від якої залежать особи, що їх захищає ця Конвенція, а також зобов'язана надати достатні гарантії того, що вона може взяти на себе відповідні функції та виконувати їх безсторонньо.

Жодний відступ від попередніх положень не може бути зроблений спеціальними угодами між державами, одна з яких є обмеженою, навіть тимчасово, у свободі вести переговори з іншою державою або її союзниками через воєнні події, зокрема в разі окупації всієї або значної частини території зазначеної держави.

Щоразу, коли в цій Конвенції згадується держава-покровителька, це згадування стосується також організацій, які замінюють її згідно із цією статтею.

Стаття 11

Держави-покровительки у випадках, коли вони вважають це доцільним в інтересах захищених осіб, зокрема в разі виникнення розбіжностей між сторонами конфлікту щодо застосування або тлумачення положень цієї Конвенції, надають свої добрі послуги з метою врегулювання розбіжностей.

Із цією метою кожна держава-покровителька може на прохання однієї зі сторін чи з власної ініціативи запропонувати сторонам конфлікту провести зустріч їхніх представників, зокрема представників органів влади, відповідальних за поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також медичний і духовний персонал, можливо на нейтральній, належним чином вибраній території. Сторони конфлікту зобов'язані виконувати пропозиції, зроблені їм із цією метою. Держави-покровительки можуть, у разі необхідності, запропонувати для схвалення сторонами конфлікту особу, яка належить до нейтральної держави, або особу, делеговану Міжнародним комітетом Червоного Хреста, яку буде запрошено взяти участь у цій зустрічі.

Розділ II

ПОРАНЕНІ, ХВОРИ ТА ОСОБИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ КОРАБЕЛЬНОЇ АВАРІЇ

Стаття 12

Особовий склад збройних сил та інших осіб, зазначених у наступній статті, які перебувають на морі та які зазнають поранення, хвороби або корабельної аварії, оберігають та захищають за будь-яких обставин, причому термін "корабельна аварія" означає будь-яку аварію корабля, що виникла з будь-якої причини, у тому

числі вимушені посадки літаків чи висадками з літаків на море.

Сторона конфлікту, під владою якої вони можуть знаходитися, забезпечує їм гуманітарне ставлення та догляд без будь-якої дискримінації за ознакою статі, раси, національності, релігії, політичних переконань або за іншими аналогічними ознаками. Суворо забороняються будь-які замах на їхнє життя чи будь-яке насилля над їхньою особистістю; зокрема їх заборонено вбивати та знищувати, піддавати тортурам чи біологічним дослідом, умисно залишати їх без медичної допомоги та обслуговування, умисно створювати умови для їхнього зараження чи інфікування.

Пріоритетність у наданні медичної допомоги дозволяється лише з медичних причин термінового характеру.

До жінок потрібно ставитися з усією особливою повагою, яка відповідає їхній статі.

Стаття 13

Ця Конвенція застосовується до поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, що належать до таких категорій:

1) особового складу збройних сил сторони конфлікту, а також членів ополчення або добровольчих загонів, які є частиною таких збройних сил;

2) членів інших ополчень та добровольчих загонів, у тому числі членів організованих рухів опору, які належать до однієї зі сторін конфлікту й діють на своїй території або за її межами, навіть якщо цю територію окуповано, за умови, що ці ополчення або добровольчі загоны, у тому числі організовані рухи опору, відповідають таким умовам:

a) ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;

b) вони мають постійний відмітний знак, добре помітний на відстані;

c) вони носять зброю відкрито;

d) вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни;

3) членів особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість уряду або владі, що не визнані державою, яка їх затримує;

4) осіб, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу, наприклад цивільних осіб з екіпажів військових літаків, військових кореспондентів, постачальників, особового складу робочих підрозділів або служб побутового обслуговування збройних сил, за умови, що вони отримали на це дозвіл тих збройних сил, які вони супроводжують;

5) членів екіпажів суден торговельного флоту, у тому числі капітанів, лоцманів та юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права;

6) жителів не окупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір силам загарбника, не маючи часу сформуватися в регулярні війська, за умови, що вони носять

зброю відкрито й дотримуються законів та звичаїв війни.

Стаття 14

Усі військові кораблі воюючої сторони мають право вимагати передачі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії та знаходяться на військово-госпітальних кораблях та на госпітальних суднах, що належать товариствам допомоги або приватним особам, а також на торговельних суднах, яхтах та інших суднах, незалежно від національної приналежності цих суден, за умови, що стан здоров'я поранених і хворих дозволяє їх перемістити і якщо військовий корабель може забезпечити належні умови для необхідного лікування.

Стаття 15

Якщо поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, узято на борт нейтрального військового корабля або нейтрального військового літака, то забезпечують їхню подальшу неучасть у воєнних діях, коли цього вимагає міжнародне право.

Стаття 16

З урахуванням положень статті 12 поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, воюючої сторони, які потрапили до рук супротивника, вважають військовополоненими й до них застосовують норми міжнародного права, які стосуються військовополонених. Сторона, яка взяла їх у полон, має право вирішити залежно від обставин, чи доцільно залишати їх у себе, чи перевезти їх до порту своєї країни, до нейтрального порту або навіть до порту на території супротивника. В останньому випадку військовополонені, повернуті в такий спосіб до їхньої країни, не можуть далі нести військову службу протягом усієї війни.

Стаття 17

Висаджені в нейтральному порту за згодою місцевих органів влади поранені, хворі чи особи, які зазнали корабельної аварії, якщо не існує іншої домовленості нейтральної держави з воюючими державами, охороняються нейтральною державою, коли цього вимагає міжнародне право, так, щоб вони не мали змоги знову взяти участь у воєнних діях.

Витрати на госпіталізацію та інтернування покладаються на державу, від якої залежать поранені, хворі чи особи, які зазнали корабельної аварії.

Стаття 18

Після кожного бою сторони конфлікту без затримки вживають усіх можливих заходів, щоб розшукати й підібрати осіб, які зазнали корабельної аварії, поранених та хворих, щоб захистити їх від мародерства та поганого ставлення, щоб забезпечити їм необхідний догляд, а також щоб розшукати мертвих і запобігти їхньому пограбуванню.

Щоразу, коли дозволяють обставини, сторони конфлікту укладають локальні угоди про перемир'я для евакуації поранених та хворих морським шляхом із зони облоги або оточення, а також для пропускання до цієї зони медичного й духовного персоналу, а також обладнання.

Стаття 19

Сторони конфлікту реєструють якомога скоріше стосовно кожної особи, яка зазнала корабельної аварії, пораненого, хворого або померлого супротивної сторони, які потрапляють до них, будь-які подробиці, що можуть допомогти ідентифікувати цих осіб. Ці реєстраційні дані по можливості повинні містити:

- a) назву держави, від якої залежить особа;
- b) армійський, полковий, особовий чи серійний номер;
- c) прізвище;
- d) ім'я чи імена;
- e) дату народження;
- f) усі інші подробиці, відображено в посвідченні особи чи на ідентифікаційному жетоні;
- g) дату й місце взяття в полон або смерті;
- h) подробиці, що стосуються поранень, хвороби чи причини смерті.

Зазначену вище інформацію якомога скоріше передають до описаного в статті 122 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими ([995_153](#)) від 12 серпня 1949 року Інформаційного бюро, яке передає цю інформацію державі, від якої залежать ці особи, за посередництва держави-покровительки й Центрального агентства у справах військовополонених.

Сторони конфлікту готують і надсилають одна одній через це саме бюро свідоцтва про смерть або належним чином засвідчені списки померлих. Вони таким же чином збирають і передають одна одній через це саме бюро половину подвійного ідентифікаційного жетона, або весь жетон, якщо він одинарний, заповіти або інші документи, що є важливими для найближчих родичів померлого, гроші та взагалі всі предмети, виявлені на померлому, які мають об'єктивну або суб'єктивну цінність. Ці предмети, а також непізнані предмети пересилають у запечатаних пакетах, до яких додають заяви з усіма подробицями, які необхідні для встановлення особи померлих власників, і повний перелік вмісту пакетів.

Стаття 20

Сторони конфлікту забезпечують таке становище, при якому похованню в морі померлих, що здійснюються, наскільки це дозволять обставини, індивідуально, передусе ретельний, по можливості медичний, огляд тіл для констатації смерті, встановлення особи та забезпечення можливості складення звіту. У випадках, коли використовується подвійний ідентифікаційний жетон, його одна половина повинна залишитися на тілі.

Якщо померлих доставляють на берег, то до них застосовують положення Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях ([995_151](#)) від 12 серпня 1949 року.

Стаття 21

Сторони конфлікту можуть закликати до милосердя капітанів нейтральних торговельних суден, яхт й інших суден, щоб вони брали на борт і доглядали поранених, хворих чи осіб, які зазнали корабельної аварії, а також підбирали померлих.

Судна будь-якого виду, які відгукуються на цей заклик, а також ті, які з власної волі підбирають поранених, хворих чи осіб, які зазнали корабельної аварії, користуються спеціальними захистом і засобами для здійснення такої допомоги.

У жодному випадку вони не можуть бути захоплені в результаті будь-якого такого транспортування, але за відсутності будь-якої обіцянки протилежного змісту, вони залишаються такими, що підлягають захопленню в полон за будь-які порушення нейтралітету, які вони, можливо, здійснили.

Розділ III

ГОСПІТАЛЬНІ СУДНА

Стаття 22

Військові госпітальні судна, тобто судна, побудовані або оснащені державами спеціально й виключно з метою надання допомоги пораненим, хворим та особам, які зазнали корабельної аварії, їхнього лікування та перевезення, за жодних обставин не можна атакувати або захоплювати, а завжди необхідно оберігати й захищати за умови, що їхні назви та опис було повідомлено сторонам конфлікту за десять днів до того, як ці судна будуть використані.

Характеристики, які повинні бути наведені в повідомленні, уключають валовий реєстровий тоннаж, довжину від носа до корми та кількість щогл і труб.

Стаття 23

Установи на березі, які мають право на захист відповідно до Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях ([995_151](#)) від 12 серпня 1949 року, захищають від бомбардувань або нападів з моря.

Стаття 24

Госпітальні судна, що використовуються національними товариствами Червоного Хреста, офіційно визнаними товариствами допомоги або приватними особами, користуються таким самим захистом, як і військові госпітальні судна, і не можуть бути захоплені, якщо сторона конфлікту, від якої вони залежать, дала їм офіційне доручення і якщо було виконано вимоги статті 22 стосовно повідомлень.

Відповідальні органи влади повинні забезпечити ці судна документами, в яких стверджується, що судна перебували під їхнім контролем під час їхнього обладнання й відправлення.

Стаття 25

Госпітальні судна, що використовуються національними товариствами Червоного Хреста, офіційно визнаними товариствами допомоги або приватними особами нейтральних країн, користуються таким самим захистом, як і військові госпітальні судна, і не можуть бути захоплені за умови, що вони поставили себе під контроль однієї зі сторін конфлікту за попередньою згодою своїх урядів і з дозволу заінтересованої сторони конфлікту, а також коли виконано вимоги статті 22 стосовно повідомлень.

Стаття 26

Захист, зазначений у статтях 22, 24 та 25, поширюється на госпітальні судна будь-якого тону й на їхні рятувальні шлюпки незалежно від того, де вони використовуються. Але для того, щоб забезпечити максимальну зручність і безпеку, сторони конфлікту намагаються використовувати для транспортування на великі відстані й у відкритому морі хворих, поранених та осіб, які зазнали корабельної аварії, тільки госпітальні судна загальною водотоннажністю понад 2000 тонн.

Стаття 27

За тих самих умов, що передбачені статтями 22 і 24, невеликі судна, які використовуються державою чи офіційно визнаними товариствами допомоги для проведення прибережних рятувальних операцій, також оберігають і захищають настільки, наскільки дозволяють оперативні вимоги.

Це саме стосується, наскільки можливо, стаціонарних берегових споруд, які використовуються лише цими суднами для виконання їхніх гуманітарних завдань.

Стаття 28

У випадку бою на борту військового корабля лазарети, наскільки це можливо, оберігають і щадять. Лазарети і їхнє обладнання підпадають під дію законів війни, але не можуть отримати іншого призначення доти, доки вони потрібні для поранених і хворих. Проте командир, під владою якого вони опинилися, може використовувати їх з іншою метою у випадку нагальної військової потреби, забезпечивши належний догляд за зібраними в них пораненими й хворими.

Стаття 29

Будь-якому госпітальному суднові, яке знаходиться в порту, що потрапив під владу супротивника, дозволяється залишити цей порт.

Стаття 30

Судна, описані в статтях 22, 24, 25 та 27, надають розраду й допомогу пораненим, хворим та особам, які зазнали корабельної аварії, без розрізнення за національністю.

Високі Договірні Сторони зобов'язуються не використовувати ці судна для жодних воєнних цілей.

Такі судна жодним чином не повинні утруднювати пересування воюючих сторін.

Під час і після бою вони будуть діяти на свій ризик.

Стаття 31

Сторони конфлікту мають право контролювати й обшукувати судна, зазначені в статтях 22, 24, 25 та 27. Вони можуть відмовитися від допомоги цих суден, наказати їм віддалитись, змусити їх узяти певний курс, контролювати використання їхньої радіостанції та інших засобів зв'язку й навіть затримати їх на строк до 7 днів з моменту їхнього перехоплення, якщо цього вимагає серйозність обставин.

Вони можуть тимчасово призначити на судно комісара, єдине завдання якого - наглядати за виконанням наказів, які віддають

відповідно до положень попереднього абзацу.

Наскільки можливо, сторони конфлікту записують у судових журналах госпітальних суден мовою, зрозумілою капітану госпітального судна, накази, які вони йому віддали.

Сторони конфлікту можуть в односторонньому порядку чи згідно зі спеціальними угодами брати на борт своїх суден нейтральних спостерігачів, які перевіряють точне дотримання положень цієї Конвенції.

Стаття 32

Судна, описані в статтях 22, 24, 25 та 27, стосовно їхнього перебування в нейтральному порту не класифікуються як військові кораблі.

Стаття 33

Торговельні судна, переобладнані на госпітальні, не можуть використовуватися для інших цілей протягом воєнних дій.

Стаття 34

Захист, на який мають право госпітальні судна й корабельні лазарети, не припиняється, якщо їх не використовують поза їхніми гуманітарними обов'язками для вчинення дій, спрямованих проти супротивника. Однак захист може бути припинений лише після того, як було зроблене відповідне попередження, в якому в усіх відповідних випадках установлюють обґрунтований строк, і після того, як це попередження залишилося не взятим до уваги.

Зокрема, госпітальні судна не можуть мати чи використовувати таємний код для своєї радіостанції або інших засобів зв'язку.

Стаття 35

Не вважаються такими, що позбавляють госпітальні судна або корабельні лазарети належної їм охорони, такі обставини:

1) факт, що екіпажі суден або персонал корабельних лазаретів є озброєними для підтримання порядку, для самозахисту або для захисту поранених і хворих;

2) наявність на борту апаратури, призначеної лише для полегшення навігації або зв'язку;

3) виявлення на борту госпітальних суден або в корабельних лазаретах переносної зброї та бойових припасів, що заборані в поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, та ще не здані відповідній службі;

4) факт, що гуманітарна діяльність госпітальних суден і корабельних лазаретів або їхніх команд і персоналу охоплює надання допомоги пораненим, хворим цивільним особам або таким цивільним особам, які зазнали корабельної аварії;

5) транспортування обладнання та персоналу, призначених лише для виконання медичних функцій, понад звичну потребу.

Розділ IV

ОСОБОВИЙ СКЛАД

Стаття 36

Духовний, медичний та госпітальний персонал госпітальних суден та їхні екіпажі оберігають і захищають; їх не можна захоплювати тоді, коли вони перебувають на службі госпітального судна незалежно від наявності чи відсутності на його борту поранених і хворих.

Стаття 37

Духовний, медичний та госпітальний персонал, призначений для духовного або медичного обслуговування осіб, зазначених у статтях 12 і 13, якщо він потрапляє під владу супротивника, оберігають і захищають; він може продовжувати виконання своїх обов'язків доти, доки це буде необхідно для обслуговування поранених і хворих. У подальшому його направляють назад, як тільки головнокомандувач, під владою якого він знаходиться, вважатиме це можливим. Залишаючи корабель, цей персонал може забрати із собою особисту власність.

Однак якщо виявиться необхідним затримати частину цього персоналу у зв'язку з медичними або духовними потребами військовополонених, то роблять усе можливе, щоб висадити її на берег якомога раніше.

Після висадки на берег затриманий персонал підпадає під дію положень Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях ([995_151](#)) від 12 серпня 1949 року.

Розділ V

САНІТАРНИЙ ТРАНСПОРТ

Стаття 38

Суднам, зафрахтованим із цією метою, дозволено перевозити обладнання, призначене тільки для лікування поранених і хворих зі складу збройних сил або для запобігання захворюванням, за умови, що дані про відповідний рейс повідомлено супротивній державі й вона їх схвалила. Супротивна держава зберігає право сходити на борт транспортних суден, але не захоплювати їх або конфіскувати обладнання, що вони перевозять.

За домовленістю між сторонами конфлікту на борту таких суден можуть бути розміщені нейтральні спостерігачі для перевірки обладнання, що перевозиться. Із цією метою надається вільний доступ до обладнання.

Стаття 39

Санітарні повітряні судна, тобто повітряні судна, які використовуються виключно для евакуації поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, а також для перевезення медичного персоналу та обладнання, не можуть бути об'єктом нападу, натомість сторони конфлікту оберігають їх, коли вони летять на висотах, у час та за маршрутами, про які спеціально домовилися відповідні сторони конфлікту.

Вони повинні мати чітку відмітну емблему, передбачену статтею 41, поряд із зображенням свого національного прапора на нижній, верхній та бокових площинах. На них наносять будь-які інші позначення, чи їх забезпечують відмітними засобами, про які сторони конфлікту можуть домовитися на початку або в ході воєнних дій.

Якщо немає домовленості іншого характеру, то польоти над територією супротивника чи над територією, зайнятою супротивником, забороняються.

Санітарні повітряні судна повинні виконувати будь-яку вимогу стосовно здійснення посадки на землю або воду. У випадку здійснення такої вимушеної посадки повітряне судно з тими, хто є на його борту, може продовжити політ після огляду, якщо такий буде здійснено.

У випадку вимушеної посадки на землю або воду, що знаходяться на території супротивника або на території, яка зайнята супротивником, поранені, хворі та особи, які зазнали корабельної аварії, а також екіпаж повітряного судна стають військовополоненими. З медичним персоналом поводяться відповідно до статей 36 і 37.

Стаття 40

Санітарні повітряні судна сторін конфлікту можуть за умови дотримання положень, викладених у другому абзаці цієї статті, пролітати над територією нейтральних держав, приземлятися на ній у разі необхідності або використовувати її для проміжної посадки. Вони повинні завчасно сповіщати нейтральні держави про свій політ над їхньою територією та виконувати будь-яку вимогу стосовно здійснення посадки на землю або воду. Вони будуть захищені від нападу лише тоді, коли літатимуть за маршрутами, на висотах та в час, про які спеціально домовилися сторони конфлікту й відповідна нейтральна держава.

Однак нейтральні держави можуть установити умови чи обмеження стосовно польотів санітарних повітряних суден над їхньою територією чи стосовно їхнього приземлення. Ці можливі умови чи обмеження застосовують до всіх сторін конфлікту однаково.

Якщо між нейтральною державою та сторонами конфлікту немає домовленості іншого характеру, то нейтральна держава, коли цього вимагає міжнародне право, затримує поранених і хворих, висаджених санітарним повітряним судном на нейтральній території з дозволу місцевих органів влади, у такий спосіб, при якому вони не можуть знову взяти участь у воєнних діях. Витрати на їхнє розміщення та інтернування несе держава, від якої вони залежать.

Розділ VI

ВІДМІТНА ЕМБЛЕМА

Стаття 41

Під керівництвом компетентних військових властей емблему у вигляді червоного хреста на білому тлі зображають на прапорах, на рукавних пов'язках та всьому обладнанні, яке використовується в медичній службі.

Однак стосовно країн, що вже використовують як емблему замість червоного хреста червоний півмісяць або червоних лева й сонце на білому тлі, ці емблеми також визнаються умовами цієї Конвенції.

Стаття 42

Персонал, зазначений у статтях 36 і 37, носить на лівій руці вологостійку на рукавну пов'язку з відмітною емблемою, яку видали

військові власті й на якій вони поставили печатку.

Такий персонал на додаток до носіння ідентифікаційних жетонів, зазначених у статті 19, також має при собі спеціальне посвідчення особи з відмітною емблемою. Це посвідчення повинно бути вологостійким і такого розміру, який дозволяє носити його в кишені. Його складають державною мовою. У ньому зазначають принаймні прізвище, ім'я, дату народження, звання та службовий номер власника, а також те, як хто він має право на захист, забезпечуваний цією Конвенцією. Посвідчення повинно мати фотокартку власника, а також або його підпис, або відбитки його пальців, або перше й друге разом. На ньому військові власті ставлять рельєфну печатку.

Посвідчення особи повинні бути однаковими в одних і тих самих збройних силах й однотипними, наскільки це можливо, в усіх збройних силах Високих Договірних Сторін. Сторони конфлікту можуть керуватися зразком, що додається до цієї Конвенції як приклад. На початку воєнних дій вони сповіщають одна одну про зразок, яким вони користуються. Кожне посвідчення особи, по можливості, виготовляють принаймні у двох примірниках, один з яких зберігається державою, до якої належить відповідна особа.

За жодних обставин зазначений персонал не може бути позбавлений своїх знаків розрізнення або посвідчень особи, а також права носити нарукавну пов'язку. У разі їхньої втрати персонал має право на отримання дублікатів посвідчень та заміну знаків розрізнення.

Стаття 43

Судна, описані в статтях 22, 24, 25 та 27, чітко позначаються таким чином:

а) усі зовнішні поверхні повинні бути білими;

б) один чи більше темно-червоних хрестів якнайбільших розмірів малюють фарбою й роблять видимими на кожному боці корпусу й на горизонтальних поверхнях таким чином, щоб забезпечити найліпшу видимість з моря і з повітря.

Усі госпітальні судна дають можливість себе розпізнати шляхом підняття свого національного прапора, і, крім того, якщо вони належать до нейтральної держави, прапор сторони, яка перебуває у конфлікті й чие керівництво вони прийняли. Прапор із червоним хрестом на білому тлі піднімають на грот-щоглі якнайвище.

Рятувальні шлюпки госпітальних суден, прибережні рятувальні судна та всі невеликі судна, що використовуються медичною службою, повинні бути покриті фарбою білого кольору й мати чітко помітні темно-червоні хрести, і взагалі, відповідати пізнавальній системі, яку встановлено вище для госпітальних суден.

Зазначені вище судна й човни, які можуть захотіти забезпечити собі вночі й під час обмеженої видимості захист, на який вони мають право, повинні за згодою сторони конфлікту, під владою якої вони знаходяться, ужити необхідних заходів, щоб забезпечити достатню видимість їхнього кольору й відмітних емблем.

Госпітальні судна, які згідно зі статтею 31 тимчасово затримані супротивником, повинні спустити прапор сторони конфлікту, на службі в якій вони перебувають або керівництво якої вони прийняли.

Прибережним рятувальним суднам, якщо вони продовжують діяти за згодою держави-окупанта з окупованої бази, може бути дозволено продовжувати піднімати свій національний прапор разом з прапором із червоним хрестом на білому тлі, коли знаходяться вдалині від своєї бази, за умови попереднього сповіщення всіх заінтересованих сторін конфлікту.

Усі положення цієї статті, які стосуються емблеми у формі червоного хреста, так само застосовуються до всіх інших емблем, зазначених у статті 41.

Сторони конфлікту постійно намагаються укласти взаємні угоди з метою використання найсучасніших методів, які сприяють ідентифікації госпітальних суден.

Стаття 44

Відмітні знаки, зазначені в статті 43, можуть бути використані як у мирний час, так і під час війни лише для розпізнавання чи захисту суден, що перелічені в цій статті; винятки можуть бути обумовлені будь-якою іншою міжнародною конвенцією або угодою між усіма заінтересованими сторонами конфлікту.

Стаття 45

Високі Договірні Сторони, якщо їхнє законодавство ще не відповідає вимогам, уживають заходів, необхідних для недопущення та припинення будь-коли зловживань відмітними знаками, передбаченими статтею 43.

Розділ VII

ВИКОНАННЯ КОНВЕНЦІЇ

Стаття 46

Кожна сторона конфлікту, діючи через своїх головнокомандуючих, забезпечує детальне виконання попередніх статей і передбачає несподівані випадки згідно із загальними принципами цієї Конвенції.

Стаття 47

Застосування репресалій до осіб, які є пораненими, хворими та потерпілими в корабельній аварії, особового складу, суден або майна, що перебувають під захистом Конвенції, забороняється.

Стаття 48

Високі Договірні Сторони зобов'язуються як у мирний час, так і під час війни якнайширше розповсюджувати текст цієї Конвенції у своїх країнах та, зокрема, уключити її вивчення до програм військового та, по можливості, цивільного навчання, щоб її принципи стали відомі всьому населенню, зокрема бойовим військам збройних сил, медичному та духовному персоналу.

Стаття 49

Високі Договірні Сторони передають одна одній через Швейцарську Федеральну Раду та (під час воєнних дій) держави-покровительки офіційні переклади цієї Конвенції, а також закони й постанови, які вони можуть прийняти для забезпечення її

застосування.

Розділ VIII

ПРИПИНЕННЯ ЗЛОВЖИВАНЬ І ПОРУШЕНЬ

Стаття 50

Високі Договірні Сторони зобов'язуються приймати будь-які законодавчі акти, необхідні для встановлення ефективних кримінальних покарань для осіб, які вчиняють або віддають накази вчиняти будь-які серйозні порушення цієї Конвенції, визначені в наступній статті.

Кожна Висока Договірна Сторона зобов'язана розшукувати осіб, звинувачуваних у тому, що вони вчинили або віддали наказ вчинити такі серйозні порушення, та незалежно від їхнього громадянства віддавати їх до свого суду. Вона може також, якщо вважає це за доцільне, передавати їх згідно з положеннями свого законодавства для суду іншій заінтересованій Високій Договірній Стороні за умови, що ця Договірна Сторона збрала достатньо серйозні докази для порушення справи.

Кожна Висока Договірна Сторона вживає заходів, необхідних для припинення всіх дій, які суперечать положенням цієї Конвенції, але не є серйозними порушеннями, визначеними в наступній статті.

За будь-яких обставин звинувачені користуються гарантіями стосовно належного судового розгляду й захисту, які не можуть бути менш сприятливими, ніж ті, що передбачені статтею 105 й подальшими статтями Женевської конвенції про поводження з військовополоненими ([995_153](#)) від 12 серпня 1949 року.

Стаття 51

Серйозними порушеннями, про які йдеться в попередній статті, є ті, що пов'язані з будь-яким із таких діянь: умисним вбивством, тортурами або нелюдським поводженням, зокрема біологічними експериментами, умисним заподіянням тяжких страждань або серйозного тілесного ушкодження й шкоди здоров'ю та із широкомасштабним руйнуванням і привласненням майна, не виправданими воєнною необхідністю й здійсненими незаконно та умисно, - якщо їх скоєно проти осіб чи майна, що знаходяться під захистом, забезпечуваним цією Конвенцією.

Стаття 52

Жодній Високій Договірній Стороні не дозволено звільняти себе чи будь-яку іншу Високу Договірну Сторону від відповідальності, яку вона або інша Договірна Сторона несе за порушення, передбачені в попередній статті.

Стаття 53

На прохання однієї зі сторін конфлікту повинно бути розпочате розслідування за процедурою, яку визначають заінтересовані сторони, стосовно будь-якого звинувачення в порушення Конвенції.

У разі недотримання згоди стосовно процедури розслідування сторони за взаємною згодою вибирають арбітра, який вирішить питання про процедуру.

Як тільки порушення буде встановлено, сторони конфлікту повинні будуть з якомога меншою затримкою припинити його та вжити

заходів для покарання за нього.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 54

Цю Конвенцію складено англійською та французькою мовами. Обидва тексти є однаково автентичними.

Швейцарська Федеральна Рада забезпечує офіційні переклади Конвенції російською та іспанською мовами.

Стаття 55

Ця Конвенція, датована сьогоднішнім числом, до 12 лютого 1950 року відкрита для підписання від імені держав, представлених на Конференції, що відкрилась у Женеві 21 квітня 1949 року, а також держав, які не представлені на цій Конференції, але є сторонами 10-ї Гаазької конвенції від 13 жовтня 1907 року про адаптування до морської війни принципів Женевської конвенції 1906 року ([995_649](#)) або Женевських конвенцій про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях 1864, 1906 або 1929 років.

Стаття 56

Цю Конвенцію ратифікують якомога скоріше. Ратифікаційні грамоти здають на зберігання в Берні.

Про здачу кожної ратифікаційної грамоти складають протокол, засвідчені копії якого Швейцарська Федеральна Рада надсилає всім державам, від імені яких підписано Конвенцію або зроблено заяву про приєднання.

Стаття 57

Ця Конвенція набуває чинності через шість місяців після того, як на зберігання буде здано принаймні дві ратифікаційні грамоти.

Після цього вона набуває чинності для кожної Високої Договірної Сторони через шість місяців після здачі ратифікаційної грамоти на зберігання.

Стаття 58

Ця Конвенція замінює 10-ту Гаазьку конвенцію від 13 жовтня 1907 року про адаптування до морської війни принципів Женевської конвенції 1906 року ([995_649](#)) у відносинах між Високими Договірними Сторонами.

Стаття 59

Ця Конвенція з дня набрання нею чинності є відкритою для приєднання до неї будь-якої держави, від імені якої ця Конвенція не була підписана.

Стаття 60

Про кожне приєднання повідомляють Швейцарській Федеральній Раді письмово, і воно набирає чинності через шість місяців із дня отримання відповідного повідомлення.

Швейцарська Федеральна Рада повідомляє про приєднання всім державам, від імені яких було підписано Конвенцію чи про

приєднання яких було зроблено повідомлення.

Стаття 61

Випадки, передбачені статтями 2 та 3, негайно надають чинності ратифікаційним грамотам, зданим на зберігання, а також повідомленням про приєднання, надісланим сторонам конфлікту до чи після початку воєнних дій чи окупації. Швейцарська Федеральна Рада якнайскоріше повідомляє про ратифікаційні грамоти або документи про приєднання, отримані від сторін конфлікту.

Стаття 62

Кожна з Високих Договірних Сторін може денонсувати цю Конвенцію.

Про денонсацію письмово повідомляють Швейцарській Федеральній Раді, яка сповіщає про це Уряди всіх Високих Договірних Сторін.

Денонсація набуває чинності через рік після того, як про неї було повідомлено Швейцарській Федеральній Раді. Однак денонсація, про яку було повідомлено тоді, коли держава, що денонсує, брала участь у конфлікті, не набуває чинності доти, доки не буде мир і доки не будуть закінчені операції, пов'язані зі звільненням і репатріацією осіб, які користуються захистом, забезпечуваним цією Конвенцією.

Денонсація є чинною лише для держави, що денонсує. Вона жодним чином не применшує зобов'язань, виконання яких сторони конфлікту повинні продовжувати згідно з принципами міжнародного права, оскільки вони впливають зі звичаїв, установлених між цивілізованими народами, із законів людяності й з велінь суспільного сумління.

Стаття 63

Швейцарська Федеральна Рада реєструє цю Конвенцію в Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй. Швейцарська Федеральна Рада повідомляє також Секретаріату Організації Об'єднаних Націй про всі ратифікаційні грамоти, повідомлення про приєднання й денонсацію, отримані нею стосовно цієї Конвенції.

На посвідчення чого нижчепідписані, здавши на зберігання відповідні повноваження, підписали цю Конвенцію.

Учинено в Женеві 12 серпня 1949 року англійською та французькою мовами. Оригінал здається на зберігання до архіву Швейцарської Конфедерації. Швейцарська Федеральна Рада надсилає засвідчені копії оригіналу кожній з держав, які підписали Конвенцію або приєдналися до неї.

**Конвенція
об улучшении участи раненых, больных
и лиц, потерпевших кораблекрушение, из состава
вооруженных сил на море**

(Женева , 12 августа 1949 года)

Нижеподписавшиеся, Уполномоченные Правительство,
представленных на Дипломатической Конференции, которая
заседала в Женеве с 21 апреля по 12 августа 1949 года с целью
пересмотра X Гаагской Конвенции от 18 октября 1907 г. о применении

к морской войне начал Женевской Конвенции 1906 года ([995_649](#)), заключили следующее соглашение:

Глава I

Общие положения

Статья 1

Высокие Договаривающиеся Стороны обязуются при любых обстоятельствах соблюдать и заставлять соблюдать настоящую Конвенцию.

Статья 2

Помимо постановлений, которые должны вступать в силу еще в мирное время, настоящая Конвенция будет применяться в случае объявленной войны или всякого другого вооруженного конфликта, возникающего между двумя или несколькими Высокими Договаривающимися Сторонами, даже в том случае, если одна из них не признает состояния войны.

Конвенция будет применяться также во всех случаях оккупации всей или части территории Высокой Договаривающейся Стороны, даже если эта оккупация не встретит никакого вооруженного сопротивления.

Если одна из находящихся в конфликте Держав не является участницей настоящей Конвенции, участвующие в ней Державы останутся тем не менее связанными ею в своих взаимоотношениях. Кроме того, они будут связаны Конвенцией в отношении вышеуказанной Державы, если последняя принимает и применяет ее положения.

Статья 3

В случае вооруженного конфликта, не носящего международного характера и возникающего на территории одной из Высоких Договаривающихся Сторон, каждая из находящихся в конфликте сторон будет обязана применять как минимум следующие положения:

1. Лица, которые непосредственно не принимают участия в военных действиях, включая тех лиц из состава вооруженных сил, которые сложили оружие, а также тех, которые перестали принимать участие в военных действиях вследствие болезни, ранения, задержания или по любой другой причине, должны при всех обстоятельствах пользоваться гуманным обращением без всякой дискриминации по причинам расы, цвета кожи, религии или веры, пола, происхождения или имущественного положения или любых других аналогичных критериев.

С этой целью запрещаются и всегда и всюду будут запрещаться следующие действия в отношении вышеуказанных лиц:

а) посягательство на жизнь и физическую неприкосновенность, в частности всякие виды убийства, увечья, жестокое обращение, пытки и истязания;

б) взятие заложников;

с) посягательство на человеческое достоинство, в частности оскорбительное и унижающее обращение;

д) осуждение и применение наказания без предварительного судебного решения, вынесенного надлежащим образом учрежденным судом, при наличии судебных гарантий, признанных необходимыми цивилизованными нациями.

2. Раненых и больных будут подбирать, и им будет оказана помощь.

Беспристрастная гуманитарная организация, такая, как Международный комитет Красного Креста, может предложить свои услуги сторонам, находящимся в конфликте.

Кроме того, находящиеся в конфликте стороны будут стараться путем специальных соглашений ввести в действие все или часть остальных положений настоящей Конвенции.

Применение предшествующих положений не будет затрагивать юридического статуса находящихся в конфликте сторон.

Статья 4

В случае военных действий между сухопутными и морскими силами сторон, находящихся в конфликте, постановления настоящей Конвенции применяются лишь к силам, погруженным на суда.

Эти силы, высаженные на берег, немедленно подпадают под действие постановлений Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях ([995_151](#)).

Статья 5

Нейтральные Державы будут по аналогии применять положения настоящей Конвенции к раненым, больным и потерпевшим кораблекрушение, а также к санитарному и духовному персоналу, принадлежащим к вооруженным силам сторон, находящимся в конфликте, и принятым или интернированным на их территории, а также к подобранным мертвым.

Статья 6

Помимо соглашений, специально предусмотренных ст.ст.10, 18, 31, 38 и 43, Высокие Договаривающиеся Стороны смогут заключать другие специальные соглашения по любому вопросу, который они сочли бы целесообразным урегулировать особо. Ни одно специальное соглашение не должно наносить ущерба положению больных, раненых и потерпевших кораблекрушение, а также санитарного и духовного персонала, установленному настоящей Конвенцией, ни ограничивать прав, которые она им предоставляет.

Больные, раненые и потерпевшие кораблекрушение, а также санитарный и духовный персонал продолжают пользоваться преимуществами этих соглашений в течение всего времени, пока к ним будет применима Конвенция, кроме случаев специального включения противоположных условий в вышеупомянутые или позднейшие соглашения и равным образом кроме случаев применения к ним той или другой находящейся в конфликте стороной более благоприятных мероприятий.

Статья 7

Больные и раненые, а также санитарный и духовный персонал ни в коем случае не смогут отказаться частично или полностью от прав, которые им обеспечивают настоящая Конвенция и специальные соглашения, предусмотренные в предыдущей статье, если таковые имеются.

Статья 8

Настоящая Конвенция будет применяться при содействии и под контролем Держав-Покровительниц, на которых возложена охрана интересов сторон, находящихся в конфликте. Для этого Державы-Покровительницы смогут, кроме своего дипломатического или консульского персонала, назначать делегатов из числа своих собственных граждан или граждан других нейтральных Держав. На назначение этих делегатов должно быть получено согласие Державы, при которой они будут выполнять свою миссию.

Стороны, находящиеся в конфликте, будут облегчать в пределах максимальной возможности работу представителей или делегатов Держав-Покровительниц.

Представители или делегаты Держав-Покровительниц ни в коем случае не должны выходить за рамки своей миссии, которая определена настоящей Конвенцией; они должны, в частности, принимать во внимание настоятельные нужды безопасности Государства, при котором они выполняют свои функции. Только настоятельные военные требования могут дать право на временное и в порядке исключения ограничение их деятельности.

Статья 9

Положения настоящей Конвенции не служат препятствием для гуманитарных действий, которые Международный комитет Красного Креста или любая другая беспристрастная гуманитарная организация предпримут для защиты раненых, больных и потерпевших кораблекрушение, а также санитарного и духовного персонала и для оказания им помощи с согласия заинтересованных сторон, находящихся в конфликте.

Статья 10

Высокие Договаривающиеся Стороны смогут во всякое время войти в соглашение о том, чтобы доверить какой-нибудь организации, представляющей полную гарантию беспристрастия и действенности, обязанности возлагаемые настоящей Конвенцией на Державы-Покровительницы.

Если на раненых, больных и потерпевших кораблекрушение или санитарный и духовный персонал не распространяется или перестала распространяться по каким-либо причинам деятельность какой-нибудь Державы-Покровительницы или организации, предусмотренной в первом абзаце, Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, должна обратиться с просьбой к нейтральному Государству или такой организации принять на себя функции, выполняемые в соответствии с настоящей Конвенцией Державой-Покровительницей, назначенной сторонами, находящимися в конфликте.

Если не удастся осуществить покровительство указанным образом, Держава, во власти которой находятся покровительствуемые лица, должна обратиться с просьбой к какой-либо гуманитарной организации, такой, как, например, Международный комитет Красного Креста, или с учетом положений настоящей статьи принять предложение такой организации взять на себя выполнение гуманитарных функций, выполняемых в соответствии с настоящей Конвенцией Державами-Покровительницами.

Любая нейтральная Держава или любая организация, приглашенная заинтересованной Державой или предлагающая себя для этих целей, должна действовать с сохранением ответственности по отношению к стороне, находящейся в конфликте, за которой числятся лица, пользующиеся покровительством настоящей Конвенции, и предоставить достаточные гарантии того, что она в состоянии взять на себя соответствующие функции и выполнять их беспристрастно.

Предыдущие положения не могут нарушаться специальными соглашениями между Державами, когда одна из этих Держав даже временно ограничена в своих возможностях свободно вести переговоры с другой Державой или ее союзниками в силу военной обстановки, особенно в тех случаях, когда вся или значительная часть территории данной Державы оккупирована.

Каждый раз, когда в настоящей Конвенции упоминается Держава-Покровительница, это наименование означает также организации, заменяющие ее согласно настоящей статье.

Статья 11

Державы-Покровительницы во всех случаях, когда они сочтут это полезным в интересах покровительствуемых лиц, в частности в случае разногласия между находящимися в конфликте сторонами по поводу

применения или толкования положений настоящей Конвенции, будут оказывать свои добрые услуги с целью урегулирования разногласия.

С этой целью каждая из Держав-Покровительниц сможет по просьбе одной из сторон или по собственной инициативе предложить находящимся в конфликте сторонам организовать совещание их представителей и, в частности, властей, на которых возложена забота об участии раненых, больных и потерпевших кораблекрушение, а также санитарного и духовного персонала, возможно на нейтральной, надлежащим образом выбранной территории. Находящиеся в конфликте стороны обязаны дать ход предложениям, которые им будут сделаны в этом смысле. Державы-Покровительницы смогут в случае необходимости представить на одобрение находящимся в конфликте сторон принадлежащее к нейтральной Державе или же делегированное Международным комитетом Красного Креста лицо, которое будет приглашено участвовать в этом совещании.

Глава II

Раненые, больные и потерпевшие кораблекрушение

Статья 12

Личный состав вооруженных сил и прочие лица, указанные в следующей статье, которые, находясь в море, будут ранены, больны или потерпят кораблекрушение, должны пользоваться покровительством и защитой при всех обстоятельствах; причем термин "кораблекрушение" будет применяться ко всякому кораблекрушению, независимо от обстоятельств, при которых оно произошло, включая вынужденные посадки самолетов на море или падение в море.

Сторона, находящаяся в конфликте, во власти которой эти лица окажутся, обеспечит им гуманное обращение и уход без какой-либо дискриминации по таким причинам, как пол, раса, национальность, религия, политические убеждения или другие аналогичные критерии. Строго запрещается любое посягательство на их жизнь и личность и, в частности, запрещается добывать или истреблять их, подвергать их пыткам, проводить над ними биологические опыты, преднамеренно оставлять их без медицинской помощи или ухода или предумышленно создавать условия для их заражения.

Только по медицинским причинам неотложного характера допускается преимущество в очередности оказания медицинской помощи.

К женщинам будут относиться со всем полагающимся их полу особым уважением.

Статья 13

Настоящая Конвенция будет применяться к раненым, больным и лицам, потерпевшим кораблекрушение на море, принадлежащим к следующим категориям:

1. Личный состав вооруженных сил стороны, находящейся в конфликте, а также личный состав ополчения и добровольческих отрядов, входящих в состав этих вооруженных сил.

2. Личный состав других ополчений и добровольческих отрядов, включая личный состав организованных движений сопротивления, принадлежащих стороне, находящейся в конфликте, и действующих на их собственной территории или вне ее, даже если эта территория оккупирована, если эти ополчения и добровольческие отряды, включая организованные движения сопротивления, отвечают нижеследующим условиям:

- a) имеют во главе лицо, ответственное за своих подчиненных;
- b) имеют определенный и явственно видимый издали отличительный знак;
- c) открыто носят оружие;

d) соблюдают в своих действиях законы и обычаи войны.

3. Личный состав регулярных вооруженных сил, считающих себя в подчинении правительства или власти, не признанных державой в плену Державой.

4. Лица, следующие за вооруженными силами, но не входящие в их состав непосредственно, как, например, гражданские лица, входящие в экипажи военных самолетов, военные корреспонденты, поставщики, личный состав рабочих команд или служб, на которых возложено бытовое обслуживание вооруженных сил, при условии, что они получили на это разрешение от тех вооруженных сил, которые они сопровождают.

5. Члены экипажей судов торгового флота, включая капитанов, лоцманов и юнг, и экипажей гражданской авиации сторон, находящихся в конфликте, которые не пользуются более льготным режимом в силу каких-либо иных положений международного права.

6. Население неоккупированной территории, которое при приближении неприятеля стихийно берет за оружие для борьбы со вторгающимися войсками, не успев сформироваться в регулярные войска, если оно носит открыто оружие и соблюдает законы и обычаи войны.

Статья 14

Любое военное судно воюющей стороны сможет потребовать передачи раненых, больных и потерпевших кораблекрушение, находящихся на военно-госпитальных судах и на госпитальных судах благотворительных обществ или частных лиц, а также на торговых судах, яхтах и мелких судах, какова бы ни была национальная принадлежность этих судов, если состояние здоровья раненых и больных позволяет произвести их передачу и если военное судно сможет обеспечить надлежащие условия для необходимого медицинского ухода.

Статья 15

Если раненые, больные и потерпевшие кораблекрушение были подобраны нейтральным военным судном или нейтральным военным самолетом, то надлежит позаботиться о том, чтобы в тех случаях, когда этого требует международное право, они не могли снова принять участия в военных действиях.

Статья 16

С учетом положений статьи 12 раненые, больные и потерпевшие кораблекрушение воюющей стороны, оказавшиеся во власти противника, будут считаться военнопленными и к ним будут применяться нормы международного права, касающиеся военнопленных. Захвативший в плен имеет право решить, смотря по обстоятельствам, следует ли их оставить у себя, направить ли их в свой порт, в нейтральный порт или даже в порт противника. В последнем случае военнопленные, возвращенные таким образом своей стране, не смогут нести службу в продолжение всей войны.

Статья 17

Раненые, больные и лица, потерпевшие кораблекрушение, высаженные в нейтральном порту с согласия местных властей, должны, если только не имеется противоположной договоренности нейтральной Державы с воюющими Державами, содержаться нейтральной Державой таким образом, чтобы в тех случаях, когда этого требует международное право, они не могли снова принять участия в военных действиях.

Расходы по госпитализации и интернированию должна нести Держава, к которой принадлежат раненые, больные и лица,

потерпевшие кораблекрушение.

Статья 18

После каждого боя стороны, находящиеся в конфликте, немедленно примут все возможные меры к тому, чтобы разыскать и подобрать потерпевших кораблекрушение, раненых и больных, отградить их от ограбления и дурного обращения, обеспечить им необходимый уход, а также к тому, чтобы разыскать мертвых и воспрепятствовать их ограблению.

Каждый раз, когда это позволят обстоятельства, между сторонами, находящимися в конфликте, будут заключаться местные соглашения относительно эвакуации раненых и больных морским путем из осажденной или окруженной зоны, а также пропуска в эту зону направляющегося туда санитарного и духовного персонала и имущества.

Статья 19

Стороны, находящиеся в конфликте, должны будут зарегистрировать, как только это будет возможно, все данные, способствующие установлению личности раненых, больных, потерпевших кораблекрушение и умерших неприятельской стороны, попавших в их руки. Эти сведения должны по возможности включать следующие данные:

- a) Держава, за которой числится данное лицо;
- b) войсковой или личный номер;
- c) фамилия;
- d) имя или имена;
- e) дата рождения;
- f) все другие сведения, содержащиеся в его удостоверении личности или опознавательном медальоне;
- g) дата или место взятия в плен или смерти;
- h) сведения, касающиеся ранений, болезни или причины смерти.

Упомянутые выше данные должны быть по возможности скорее доведены до сведения Справочного Бюро, предусмотренного в статье 122 Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об обращении с военнопленными ([995_153](#)), которое передаст эти сведения Державе, за которой числятся эти военнопленные, через посредство Державы-Покровительницы и Центрального Агентства по делам военнопленных.

Стороны, находящиеся в конфликте, должны будут подготавливать и отправлять друг другу через посредство того же бюро свидетельства о смерти или надлежащим образом удостоверенные списки умерших. Они будут собирать и передавать друг другу также через посредство этого бюро половину двойного опознавательного медальона или сам опознавательный медальон, если он ординарный, завещания и прочие документы, имеющие значение для семьи умершего, деньги и вообще все предметы, имеющие объективную или субъективную ценность, найденные на умерших. Эти вещи, а также неопознанные вещи будут пересылаться в запечатанных пакетах, к которым будет прилагаться заявление, содержащее все сведения, необходимые для установления личности умерших владельцев, и полный перечень содержимого пакетов.

Статья 20

Стороны, находящиеся в конфликте, примут необходимые меры для того, чтобы погребение в море производилось, насколько это возможно, индивидуально и чтобы ему предшествовал внимательный и, если возможно, медицинский осмотр тел с целью констатирования смерти, удостоверения личности и возможного отчета об этом. В тех случаях, когда употребляется двойной опознавательный медальон, половина медальона должна оставаться на теле.

Если умершие будут доставлены на землю, в отношении их будут применяться положения Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях ([995_151](#)).

Статья 21

Стороны, находящиеся в конфликте, могут обращаться с призывом к человеколюбию капитанов нейтральных торговых судов, яхт и мелких судов принять на борт раненых, больных и потерпевших кораблекрушение и ухаживать за ними, а также подбирать умерших.

Суда всех родов, которые ответят на этот призыв, а также те, которые по собственному почину подберут раненых, больных и потерпевших кораблекрушение, будут пользоваться специальным покровительством и содействием для выполнения их миссии по оказанию этой помощи.

Ни в коем случае они не могут быть захвачены за совершение такой перевозки; но, однако, если им не было обещано иного, они могут подвергаться захвату за нарушение нейтралитета, которые они могли бы совершить.

Глава III

Госпитальные суда

Статья 22

Военные госпитальные суда, то есть суда, построенные или оборудованные Державами со специальной и единственной целью оказывать помощь раненым, больным и потерпевшим кораблекрушение, предоставлять им лечение и перевозить их, ни при каких обстоятельствах не могут быть подвергнуты нападению, ни захвачены, но должны во всякое время пользоваться уважением и защитой при условии, что их названия и характеристики были сообщены сторонам, находящимся в конфликте, за 10 дней до их использования.

Данные, которые должны содержаться в сообщении, будут включать регистровый брутто-тоннаж, длину от носа до кормы и количество мачт и труб.

Статья 23

Береговые учреждения, находящиеся под покровительством Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях ([995_151](#)), не должны подвергаться нападению или обстрелу с моря.

Статья 24

Госпитальные суда, используемые национальными обществами Красного Креста, официально признанными благотворительными обществами или частными лицами, будут пользоваться таким же покровительством, как и военные госпитальные суда, и не могут быть подвергнуты захвату, если сторона, находящаяся в конфликте, от которой они зависят, дала им официальное поручение и если будут выполнены предписания статьи 22 в отношении уведомлений.

Эти суда должны иметь от соответствующих властей документ, удостоверяющий, что при их снаряжении и при их отправлении они находились под надзором последних.

Статья 25

Госпитальные суда, используемые национальными обществами Красного Креста, официально признанными благотворительными обществами или частными лицами нейтральных стран, должны

пользоваться таким же покровительством, как и военные госпитальные суда, и не могут быть подвергнуты захвату при условии, что они поставили себя под начало стороны, находящейся в конфликте, с предварительного согласия своего правительства и с разрешения заинтересованной стороны, находящейся в конфликте, и если будут выполнены предписания статьи 22 в отношении уведомлений.

Статья 26

Покровительство, упоминаемое в статьях 22, 24 и 25, будет распространяться на госпитальные суда любого тоннажа и на их спасательные шлюпки независимо от того, где они используются. Однако, для того чтобы обеспечить максимальные удобства и безопасность, стороны, находящиеся в конфликте, должны стараться использовать для перевозки больных, раненых и потерпевших кораблекрушение на дальние расстояния и в открытом море только госпитальные суда водоизмещением свыше 2000 брутто-тонн.

Статья 27

На тех же условиях, что и условия, предусмотренные в статьях 22 и 24, небольшие суда, используемые Государством или официально признанными обществами помощи для проведения прибрежных спасательных операций, также будут пользоваться уважением и покровительством в той мере, в какой это позволят оперативные требования.

То же будет по мере возможности относиться к постоянным береговым сооружениям, которыми пользуются исключительно эти суда для выполнения своих гуманитарных обязанностей.

Статья 28

В случае боя на борту военного судна лазареты следует, насколько это будет возможно, оберегать и щадить. Эти лазареты и их оборудование останутся подчиненными действию законов войны, но не могут получать другого назначения, пока они будут нужны для раненых и для больных. Однако командир, во власти которого они находятся, будет иметь возможность располагать ими в случае крайней военной необходимости, предварительно обеспечив участь раненых и больных, которые находятся там на излечении.

Статья 29

Всякому госпитальному судну, находящемуся в порту, который попадает во власть неприятеля, будет разрешено покинуть этот порт.

Статья 30

Суда, перечисленные в статьях 22, 24, 25 и 27, оказывают помощь и содействие раненым, больным и потерпевшим кораблекрушение без различия национальности.

Высокие Договаривающиеся Стороны дают обязательство не использовать эти суда ни для каких военных целей.

Суда эти не должны ни в чем стеснять движений сражающихся.

Во время и после боя они действуют на свой страх и риск.

Статья 31

Стороны, находящиеся в конфликте, имеют право контроля и осмотра судов, указанных в статьях 22, 24, 25 и 27. Они могут отказаться от их помощи, приказывать им удалиться, предписать им определенное направление, осуществлять контроль за использованием их радиоаппаратуры и других средств связи и даже задержать их на

срок, не превышающий 7 дней с момента их осмотра, если серьезность обстоятельств этого потребовала бы.

Они могут временно назначить на судно комиссара, единственной обязанностью которого будет наблюдать за тем, чтобы осуществлялись приказы, отдаваемые в соответствии с положениями предыдущего абзаца.

По возможности стороны, находящиеся в конфликте, впишут в судовой журнал госпитальных судов на языке, понятном для командира госпитального судна, приказы, которые они им дадут.

Стороны, находящиеся в конфликте, могут односторонним актом или по специальному соглашению помещать на своих госпитальных судах нейтральных наблюдателей, которые будут свидетельствовать о строгом соблюдении постановлений настоящей Конвенции.

Статья 32

Суда, указанные в статьях 22, 24, 25 и 27, не приравниваются к военным судам в отношении их пребывания в нейтральном порту.

Статья 33

Торговые суда, превращенные в госпитальные, не могут использоваться для других целей в продолжение всей войны.

Статья 34

Покровительство, на которое имеют право госпитальные суда и судовые лазареты, может прекратиться лишь в том случае, если они будут использованы помимо их гуманитарных обязанностей для совершения действий, направленных против неприятеля. Покровительство, однако, прекратится только после соответствующего предупреждения, во всех необходимых случаях устанавливающего разумный срок, и после того, как это предупреждение не дало результатов.

В частности, госпитальные суда не могут иметь или использовать секретный код для своего радиопередатчика или других средств связи.

Статья 35

Не будут рассматриваться как обстоятельства, лишające госпитальные суда или судовые лазареты покровительства, на которое они имеют право следующие условия:

1. Тот факт, что экипажи этих судов и персонал судовых лазаретов вооружен для поддержания порядка, для самообороны и для защиты раненых и больных.

2. Факт присутствия на борту аппаратов, предназначенных исключительно для обеспечения плавания и связи.

3. Факт обнаружения на госпитальных судах или в судовых лазаретах ручного оружия и боевых припасов, снятых с раненых, больных и потерпевших кораблекрушение и не сданных еще по принадлежности.

4. Факт распространения гуманитарной деятельности госпитальных судов и судовых лазаретов или их команды на раненых, больных или потерпевших кораблекрушение гражданских лиц.

5. Факт перевозки снаряжения и персонала, предназначенных исключительно для выполнения санитарных функций, сверх обычно необходимого количества снаряжения.

Глава IV

Личный состав

Статья 36

Медицинский, госпитальный и духовный персонал госпитальных судов и их экипажи пользуются уважением и покровительством, они не могут быть захвачены во время своей службы на госпитальных судах, независимо от того, имеются ли на борту раненые и больные.

Статья 37

Медицинский, госпитальный и духовный персонал, предназначенный для медицинского и духовного обслуживания лиц, перечисленных в ст.ст. 12 и 13, в случае, если он попадет в руки неприятеля, будет пользоваться уважением и покровительством; он сможет продолжать выполнение своих профессиональных обязанностей до тех пор, пока это будет необходимо для ухода за больными и ранеными. Затем он должен быть отправлен обратно, как только главнокомандующий, во власти которого он находится, сочтет это возможным. Оставляя корабль, он сможет взять с собой вещи, являющиеся его личной собственностью.

Однако, если окажется необходимым задержать часть этого персонала в связи с санитарными и духовными потребностями военнопленных, будут приняты все меры для того, чтобы в кратчайший срок высадить его на берег.

После высадки на берег задержанный персонал попадет под действие положений Женевской Конвенции от 12 августа 1949 года об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях ([995_151](#)).

Глава V

Санитарные транспорты

Статья 38

Судам, зафрахтованным для этой цели, будет дозволено перевозить материал, предназначенный исключительно для лечения больных и раненых из состава вооруженных сил или для предотвращения заболеваний, при условии, что данные их рейса будут сообщены неприятельской Державе и что она даст на это согласие. Неприятельская Держава имеет право на осмотр этих судов, но не имеет права захвата ни самих судов, ни перевозимых материалов.

По договоренности между сторонами, находящимися в конфликте, на борту этих судов могут быть помещены нейтральные наблюдатели для осуществления контроля над перевозимым материалом. Для этой цели должен быть предоставлен свободный доступ к материалам.

Статья 39

Санитарные летательные аппараты, т.е. аппараты, применяющиеся исключительно для эвакуации раненых, больных и потерпевших кораблекрушение, а также для перевозки санитарного персонала и имущества, не будут подвергаться нападению, но будут уважаться сторонами, находящимися в конфликте, в том случае, если они будут летать на высоте, во время и по маршрутам, специально предусмотренным соглашением между заинтересованными сторонами, находящимися в конфликте.

Они будут иметь ясно видимый отличительный знак, предусмотренный в статье 41, наряду с национальными цветами на нижней, верхней и боковых плоскостях. Они будут снабжены любой другой сигнализацией или опознавательными знаками, установленными по соглашению между сторонами, находящимися в конфликте, в начале или во время военных действий.

Кроме случаев соглашения противоположного характера, полет над неприятельской территорией или занятой неприятелем территорией воспрещается.

Санитарные летательные аппараты должны подчиняться всякому требованию о приземлении или о посадке на воду. Летательный аппарат со своими пассажирами, принужденный приземлиться или сесть на воду, сможет продолжать свой полет после возможного осмотра.

В случае вынужденной посадки летательного аппарата на неприятельской или занятой неприятелем территории раненые, больные и потерпевшие кораблекрушение, а также экипаж летательного аппарата становятся военнопленными. С санитарным персоналом будут обращаться согласно статье 36 и следующей.

Статья 40

Санитарные летательные аппараты сторон, находящихся в конфликте, смогут при соблюдении условий 2-го абзаца настоящей статьи пролетать над территорией нейтральных Держав и совершать посадку на ней в случае необходимости или для промежуточной остановки. Они должны будут предварительно оповещать нейтральные Державы о своем перелете над их территорией и повиноваться всякому требованию о приземлении или посадке на воду. Они будут защищены от нападения только тогда, когда они будут летать по маршрутам, на высотах и в часы, которые будут специально установлены соглашением между сторонами, находящимися в конфликте, и заинтересованными нейтральными Державами.

Однако нейтральные Державы смогут установить условия или ограничения в отношении полета санитарных летательных аппаратов над их территорией или их приземления. Эти возможные условия или ограничения будут применяться одинаково ко всем сторонам, находящимся в конфликте.

Выгруженные санитарным летательным аппаратом на нейтральной территории с согласия местной власти раненые, больные и потерпевшие кораблекрушение должны будут, если не имеется договоренности иного характера между нейтральным Государством и сторонами, находящимися в конфликте, содержаться нейтральным Государством таким образом, чтобы в тех случаях, когда этого требует международное право, они не могли снова принять участия в военных операциях. Расходы по госпитализации и интернированию будет нести Держава, к которой принадлежат эти раненые, больные и потерпевшие кораблекрушение.

Глава VI

Отличительная эмблема

Статья 41

Под контролем компетентных военных властей эмблема красного креста на белом поле будет изображена на флагах, нарукавных повязках и на всех предметах, относящихся к санитарной службе.

Однако в отношении стран, употребляющих уже вместо красного креста красный полумесяц или красные лев и солнце на белом поле в качестве отличительного знака, эти эмблемы равным образом допускаются в смысле настоящей Конвенции.

Статья 42

Личный состав, упомянутый в статьях 36 и 37, будет носить на левой руке не портящуюся от влаги нарукавную повязку, снабженную отличительным знаком, которая выдается и снабжается печатью военными властями... (далее текст данной статьи текстуально совпадает с текстом статьи 40 Конвенции об улучшении участи

раненых и больных в действующих армиях 1949 г. ([995_151](#))).

Статья 43

Суда, указанные в статьях 22, 24, 25 и 27, будут различаться следующим образом:

а) все внешние поверхности должны быть белыми,

б) один или несколько темно-красных крестов по возможности наибольших размеров должны быть изображены на каждой стороне корпуса и на горизонтальных поверхностях, с тем чтобы обеспечить наилучшую видимость в море и с воздуха.

Все госпитальные суда дают себя опознать, поднимая свой национальный флаг, и, кроме того, если они принадлежат к нейтральному Государству, поднимая флаг стороны, находящейся в конфликте, под начало которой они себя поставили. Флаг с красным крестом на белом фоне должен подниматься на грот-мачте как можно выше.

Спасательные лодки госпитальных судов, прибрежные спасательные суда и все небольшие суда, используемые медицинской службой, должны быть окрашены в белый цвет с отчетливо видимыми темнокрасными крестами и, вообще, придерживаться установленной выше для госпитальных судов системы их опознавания.

Вышеупомянутые суда, которые желают обеспечить для себя в ночное время и во время ограниченной видимости покровительство, на которое они имеют право, должны с согласия стороны, находящейся в конфликте, во власти которой они находятся, принимать необходимые меры, чтобы их окраска и отличительные эмблемы были достаточно хорошо видимы.

Госпитальные суда, которые в соответствии со статьей 31 временно задержаны неприятелем, должны спускать флаг стороны, находящейся в конфликте, на службе которой или под началом которой они находятся.

Прибрежным спасательным судам, если они продолжают действовать с согласия оккупирующей Державы из оккупированных баз, может быть разрешено продолжать поднимать свой национальный флаг вместе с флагом с красным крестом на белом поле, когда они выходят в море, при условии предварительного оповещения об этом всех заинтересованных государств, находящихся в конфликте.

Все положения настоящей статьи, касающиеся эмблемы красного креста, будут применяться равным образом ко всем другим эмблемам, упоминаемым в статье 41.

Стороны, находящиеся в конфликте, будут всегда стараться заключать соглашения для того, чтобы применять наиболее современные доступные методы, способствующие опознаванию госпитальных судов.

Статья 44

Опознавательные знаки, упомянутые в статье 43, могут быть использованы как в мирное время, так и во время войны только для защиты или обозначения судов, указанных в этой статье; исключения могут быть обусловлены либо какой-нибудь другой международной конвенцией, либо соглашением между всеми заинтересованными сторонами, находящимися в конфликте.

Статья 45

Высокие Договаривающиеся Стороны в том случае, если их действующее законодательство окажется недостаточным, примут меры, необходимые для предотвращения и пресечения во всякое другое время злоупотреблений эмблемами, предусмотренными в статье 43.

Статьи 46-49 главы VII Выполнение конвенции, статьи 50-53 главы VIII Пресечение злоупотреблений и нарушений, статьи 54-63 Заключительных положений по своему содержанию аналогичны статьям

45-48 главы VIII Выполнение конвенции, статьям 49-54 главы IX Пресечение злоупотреблений и нарушений, статьям 55-64 Заключительных положений Конвенции об улучшении участи раненых и больных в действующих армиях 1949 г. ([995_151](#)).

*

* Подписывая Конвенцию об улучшении участи раненых, больных и лиц, потерпевших кораблекрушение, из состава вооруженных сил на море, Правительство Союза Советских Социалистических Республик сделало следующую оговорку:

по статье 10 - "СССР не будет признавать законным обращение Державы, во власти которой находятся раненые и больные, потерпевшие кораблекрушение или санитарный персонал, к нейтральному государству или гуманитарной организации с просьбой принять на себя функции, выполняемые Державой-Покровительницей, если на это не имеется согласия правительства страны, гражданами которой являются покровительствуемые лица".

Конвенция вступила в силу 21 октября 1950 г. Ратифицирована Президиумом Верховного Совета СССР 17 апреля 1954 г.

(Сборник действующих договоров.., вып.XVI, с.101-124)

Текст документа сверен по:

"Международная защита прав и свобод человека", Москва, Юридическая литература, 1990 год.

Официальный перевод

Публікація документа:

- **Офіційний вісник України** від 21.08.2010 — 2010 р., № 62, стор. 193, стаття 2181, код акту 52372/2010